СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LII. Ч. 143. НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТИ, середа, 26-го липня 1944. No. 143. NEW YORK and JERSEY CITY, Wednesday, July 26, 1944. VOL. LII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA FIVE CENTS ELSEWHERE

АРГЕНТИНА ВІДКЛИКУЄ СВОГО ПОСЛА ЗО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

БУЕНОС АЙРЕС (Аргентина). — Урядово оголошено, що аргентинський посол до Вашингтону Адріян Ескобар відкликаний домів.

ВАШИНГТОН. — Внаслідок відкликання аргентинського посла зо Злучених Держав кріза між обома державами загостриється. Тут цього переконання, що уряд Аргентини відкликав посла у відповідь на дипломатичну ноту вислану до заступників Злучених Держав в краях Південної Америки. У ноті секретар стейту Кордел Гол закидував Аргентині сторонництьо до країв Осі.

Карльос Дорадо, який веде дипльоматичні справи республики Болівії у Вашингтоні заперечив звідомленням з Лондону, наче Болівія станула разом з Чілі та Парагваєм проти Аргентини. Зате заявив Дорадо, що Болівія поступатиме згідно з засадами, які знаменують пан-американську солідарність.

Злучені Держави відкликали свого посла з Аргентини Нормана Армура ще в початках липня.

ДАЛЬШІ ШКОДИ ВІД СПЕКИ НА СХОДІ.

НЮ ЙОРК. — Довготривала спека в околиці Ню Йорку дається взнаки фармерам як мало коли. Найгірше потерпіли бараболі побіч городини й овочів. З околиць Ривергеду на Лонг Айленді сповіщають, що розміри шкоди від спеки нагадують рік 1929, бо від місяця квітня не було там правильного зливного дощу. Навіть колиб тепер впав грубий дощ, вже не багато поміг би на збір барабольи. У стейті Ню Джерзі слідно тісамі шкоди від посухи.

ВІДМОВИЛИ ПІДВИШКИ БЮРОВИМ РОБІТНИКАМ

САН ФРАНСИСКО (Каліфорнія). — Ще в місяцю травні округова Воєнна Рада Праці призначила 194,000 бюровим працівникам з тутешньої околиці підвишку по $15 місячно, але Краєва Воєнна Рада Праці знесла цю постанову на цій підставі, що вона йде всупереч загальним засадам урядової політики в справі платень. Водночас Краєва ВРП прислала інструкції окружній, як поступати на будуче в таких випадках.

ДОРІКАЄ ЗА ПРИХИЛЬНІСТЬ ДО ІТАЛІЙСЬКИХ ВОЄННИХ ПЛІННИКІВ.

БОСТОН. — Товариство Ветеранів з 101. полку піхоти вислало резолюцію до воєнного департаменту з висловами негодування на те, що команда армії й цивільна влада дуже пестять італійських полонених, що находяться тепер на території Злучених Держав. Резолюція домагається правильного трактування італійців з іншими полоненими, беручи під увагу, що чи вони самі, чи їхні товариші брали участь у війні проти американських вояків, багато американських вояків впало жертвою їх боїв, але й тепер багато італійців є прихильниками фашистівського режиму.

ПОМЕР БУВШИЙ НІГЕРСЬКИЙ ПОСОЛ.

АНЮ ЙОРК. — У віці 83 літ помер тут Едвард Джансон нігерський адвокат. Він був першим нігерським послом до стейтової леґіслятиви, вибраний з Републиканської Партії в 1917. році. Він родився в Рейлі в стейті Норт Кароляйні і про себе сказав він раз у промові таке: „Я був одним з 11 дітей в родині і належав як невільник до пана, що мав 30 невільників. Як я мав 4 роки, вся моя родина, разом з родичами, стала вільна, внаслідок проклямації президента Линкольна". Джансон покінчив університет в місті Атланта в стейті Джорджія, осів опісля в Рейлі, там був вибраний членом міської ради, а в 1907, перенісся до Ню Йорку. Він писав книжки, між ін. „Історію Нігерської Раси в Америці".

ЧЕКАНЯТЬ 35 ТОН ГРОШЕЙ ДЕННО.

ВАШИНГТОН. — Три федеральні чеканарні вибили 35 тон нових грошей денно в скарбовім році, що покінчився 30. червня 1944. Це виявила директорка чеканення Нелі Тейло Рос. Всі три американські чеканарні вибили 9,761 тон американської монети, а 2,593 тон заграничних металевих грошей. Філядельфійська чеканарня працює 24 години на добу, а денверська та санфранціканська вибила американських монет вартости $109,000,000. Між ним було 50 міліонів півдоларівок, 111 міліонів кводрів, 244 міліонів десятаків, 253 міліони никлів і 1,918 міліонів центів.

ЩАДЯТЬ НА ВИРОБІ ПАПЕРОВИХ ПУДЕЛОК.

ВАШИНГТОН. — Рада Воєнної Продукції проголосила плян, як можна заощадити 73,000 тон паперу при виробі паперових пуделок. Фабрики перестануть виробляти пуделка без прикрас.

З воєнною перемогою Аліянтів ростуть запотребування в харчах

НЮ ЙОРК. — „Кожний крок у воєнній перемозі потягає за собою збільшення домагання харчових припасів для аліянтських країв", пише Гаранті Трост Компані у своїм місячнім Економічнім Перегляді. Харчове питання є великим воєнним питанням, тому Аліянти мусять йти з харчами негайно після заняття якоїсь околиці. Внаслідок цього ростуть вимоги до американських харчових складів. Ще перед заняттям Риму треба було постачати Італії 100,000 тон харчів місячно, а після заняття Риму прибуло відразу 2 міліони свіжих осіб до виживлення. Тепер Аліянти мають тусаму проблему в Нормандії у Франції і тому не диво, що аліянтська команда видала осторогу французам ще на тиждень перед інвазією, щоб вони зберігали харчі. Перегляд стверджує, що назагал положення харчове Аліянтів вчасі інвазії є вдоволяюче.

ЗА ОДНОЦІЛЬНУ ЛЕТУНСЬКУ ПОЛІТИКУ АМЕРИКИ

ВАШИНГТОН. — Перед Комісією Цивільного Повітреплавства відбувається переслухання представників летунських підприємств, а це Америкен Ерлайнс і Америкен Експорт Лайнс в справі злуки обох підприємств. Ралф С. Дамон, віцепрезидент Америкен Ерлайнс, подав арґумент, що для втримання американської торгівлі заграницею після війни конечним є злучити Америкен Експорт Лайнс з А. Ерлайнс. Крім цього буде це економічний зиск, бо при спільній адміністрації обох підприємств заощадиться річно яких $600,000.

ПЕРЕДУМУЮТЬ СЛОВА ЧОРЧИЛА ПРО ПЕРЕМОГУ НАД НІМЕЧЧИНОЮ

ВАШИНГТОН. — Серед військових кол поважно розбирають слова англійського премієра Чорчила в справі перемоги над Німеччиною, а це значіння слів чи „Німеччина може бути переможена скорше, ніж ми маємо право сказати?". Воєнні знавці запитують знову від себе: „Що хотів цим Чарчил сказати? Чи він хотів вказати на недалекий кінець европейської війни, чи може він хотів лише підбадьорити і піднести загальний оптимізм?"

Хоч воєнні знавці остерігають населення перед надто великими сподіваннями, то між собою вони признають, що скоре закінчення европейської війни теоретично є зовсім можливе. На підставі попередніх подібних заяв Чорчила тутешні знавці здогадуються, що Чорчил мав доступ до тайних інформацій, про які мало хто знає, отже можливо, що й тепер він покористувався тими самими джерелами.

Загальна Гітлерівська чистка серед офіцирів

БАЗИЛІЯ (Швайцарія). — Ще від середи ранком іде по цілій Німеччині й окупованих нею краях чистка німецьких офіцирів, якої рівної не було ще в історії націстичної Німеччини. Почалася отже вона ще до замаху на Гітлера, і через те тут загально приймається, що бомбу на Гітлера підложив властиво Гімлер, головний націстичний „вішатель", щоби винищити всіх офіцирів, противних націзмови, поставити націстичну партію понад армію, а при тому захопити для себе найвищу владу в Райху та взяти немовби в полон навіть самого Гітлера.

Найкращим виявом перемоги націстичної партії над кастою пруського шляхетського офіцерства є декрет Гітлера, що забороняє на будуче військам салютувати по військовому, а приказує їм уживати націстичного салюту через піднесення простої руки перед себе. Декрет видав Гітлер з неозначеного ближче „постою вожда".

Осередками чистки, себто розстрілів, є міста Відень, Мінхен, Кеніґсберґ, Маґдебурґ, Інґольштадт, Берлін і Праґа. Між убитими офіцирами є кількох маршалів.

НОВА ПОЛЬСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ОБНИМАЄ ВЛАДУ В ПОЛЬЩІ

ЛОНДОН. — Московське радіо подало текст манїфесту нового Польського Комітету Національного Визволення, виданого в Холмі минулої суботи. Манїфест каже, що цей Комітет буде функціонувати як адміністрація польських земель, відбитих від німців. Манїфест каже, що польська конституція з 1935. р., на котру спирає свою владу польський уряд на вигнанню, є незаконна, та що одинокою законною польською конституцією є конституція з 1921. року. Манїфест каже, що ця конституція буде обовязувати, поки не збереться новий сойм і не виробиться проєкту нової. Комітет закликує поляків приступати до польської армії, яка буде воювати за поширення польської держави по ріку Одру. Комітет признав як східну польську границю лінію Курзона. Польська армія буде підлягати Комітетови.

ЗАЯВА ЛОНДОНСЬКИХ ПОЛЯКІВ ПРОТИ КОМІТЕТУ

Офіціяльна Польська Телеграфічна Агенція (ПАТ) подала до публичного відома офіціяльну заяву польського уряду на вигнанню, в котрій цей називає Польський Комітет Національного Визволення, що називає себе тимчасовим і леґальним урядом польської держави, жмінкою зовсім невідомих людей, які не представляють нікого з польського народу, а тільки малу групу комуністів. Заява називає далі Комітет узурпаторами, що пробують накинути польському народови свій політичний провід, що йде проти волі більшости народу. Заява запевняє, що польський народ має довіря до польського уряду в Лондоні й ніколи не піддасться чужій волі.

ДОБРИЙ СУСІД? — Громадяни південно-американської республики Чіле дивувалися немало, що мають означати відділи лещетарів в арґентинській армії, що їх арґентинський уряд презентував так гордо на недавнім святі національної незалежности. Арґентина прецінь не має де вживати лещетарів, хіба в горах підчас війни проти Чіле.

НІМЕЦЬКІ СИЛИ В ПОЛЬЩІ РОЗКОЛЕНІ

ЛОНДОН. — Німецькі позиції здовж російського фронту значно погіршило, як червона армія заняла місто Люблин та розколола німецькі війська в Польщі. Москва подала донесення про заняття за один день майже 1,400 місцевостей, про добуття міста Лукова, перервання залізниць з Берестя до Варшави й зо Львова до Перемишля та про перехід ріки Сяну в кількох місцях.

Німецький комунікат немовби потверджував це все, коли він подав, що німецькі війська відтягнено з польського міста Седлець, що лежить усего 50 миль від Варшави.

Московський комунікат крім цього подає, що ворожі втрати за один місяць до останньої неділі, виносять 381,000 вбитих та 158,000 полонених. Замітно, що між полоненими є 22 генерали.

Московський комунікат згадує, що на захід від Рави Руської червона армія дійшла 80 кільометрів широким фронтом до ріки Сяну й заняла 60 місцевостей, між іншим повітові міста Львівщини: Сіняву й Лиські Доли, як також Шешів, Бистре, Урелюйку, Жуків і Лоновичі. У іншій частині Львівщини червона армія заняла Жовкву й Яворів, Судову Вишню й Мостиська, як також Задвіря, Полониці, Вильку, Германів, Уровичі, Щоломию й Черепень. На південний захід від Золочева червона армія заняла Рогатин, перейшла ріку Дністер і заняла Галич. Докладні обчислення вислідку ліквідації німецьких позицій коло Бродів показали, що там узято в полон 17,175 німецьких офіцирів і вояків.

ВЕЛИКИЙ БРИТІЙСЬКИЙ РЕЙД НА ФЛЬОТНУ БАЗУ В КІЛЬ.

ЛОНДОН. — Британські літаки завдали поважний удар німецькому портови Кіль, головній базі німецької воєнної фльоти. 3,360 тон бомб скинено на нього підчас бомбардування. Британський рейд є допомогою для червоної армії, бо кожна спроба евакувати німецькі війська з Балтику мусить вживати того порту.

Британські нічні рейдовики били теж по Берліні та підпалили націстичні припаси нафти в французькім місті Нант.

Американські бомбовики за той час били по ворожих позиціях у південній Франції. Вони націлялися передусім на ворожі летунські бази та знищили при тому певне число німецьких літаків.

Понад 500 американських важких бомбовиків з італійської бази били по німецьких аеродромах, портах і інших цілях у Югославії й північній Італії.

АЛІЯНТИ ОЧИЩУЮТЬ З ВОРОГА ДОЛИНУ АРНА.

РИМ. — Британські й американські війська посуваються далі в напрямі Фльоренції. Вони очистили з ворожих військ долину ріки Арна від її гирла по Сан Маніято.

Пята армія дійшла до Марина ді Піза, що лежить на побережжю моря й усадовилася на добре на позиціях, 20 миль від Фльоренції. Восьма армія добула Террануову й посувалася здовж Адріятику.

Британський король Юрій прилетів на оглядини італійського фронту.

МЕНШІ БОЇ В НОРМАНДІЇ НА ПЕРЕДОДНІ ВЕЛИКОЇОФЕНЗИВИ.

ГОЛОВНА КВАТИРА АЛІЯНТСЬКИХ ЕКСПЕДИЦІЙНИХ СИЛ. — У Нормандії ведуться тепер тільки менші бої. Британські війська робили випади на полудне від Каєну, а американці навіть відступили з Севу.

У Нормандії одначе за цей час видно горячкові приготування до великої аліянтської офензиви, що певно зазначиться великим боєм, бо й ворог концентрує там великі сили. На чолі німецьких ліній стоїть генерал Дітріх, котрого московський уряд назвав виновником жорстокостей у Харкові.

ФРАНЦУЗЬКІ ПАРТИЗАНИ ДІЮТЬ.

ЛОНДОН. — Контрольоване націстами парижське радіо подало вістку, що генерал Отто фон Штільпнагель, командант німецьких окупаційних військ у Франції, був важко ранений підчас інспекційної подорожи по східній Франції з рук збройних терористів. Німецькі окупаційні війська кинулися зараз з лютю на мешканців Сан Ґінґольфа, невеличкого французького сільця коло швайцарської границі, котре через якийсь час окупували французькі партизани. На очах швайцарців, що бачили все те зпоза недалекої границі, німці ограбили, а потім спалили село до тла, при чому стріляли без розбору пімаших утікачів.

АМЕРИКАНЦІ ВІДБИРАЮТЬ ДАЛІ ТЕРИТОРІЮ ЯПОНЦЯМ НА ПАЦИФІКУ.

ПЕРЛ ГАРБОР. — Американські війська поробили поважні поступи на двох островах Тихого океану, а саме на Тініані, що лежить на полудне від Сайпану, та на Ґвамі. В обох цих американських офензивах японці понесли величезні втрати.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

Німецька револьта й Аліянти

У першій вістці про німецьку револьту проти Гітлєра подав був націстичний міністер пропаґанди, що її викликала Британія. Хоча пізніше цю верзію закинено, бо зложено цілу вину на німецьких ґенералів, усеж таки й після цього в різних заявах Гітлєрівських приятелів попадали натяки на Аліянтів. Раз говорилося, що бомба, кинена на Гітлєра, була англійської роботи, іншим разом, що бунтарі встановили звязок з Аліянтами. Зрештою все говорилося, що рух має на цілі здачу Німеччини Аліянтам. Супроти таких натяків всякому було цікаво знати, яке властиво відношення до бунту мають Аліянти?

Аліянтські уряди вважали за вказане подати офіціяльно до публичного відома своє відношення до німецької револьти. „Наставлення Аліянтів є ясне й просте", каже заява, поширена за посередництвом британійського радія. „Аліянти похваляють здоровий розум ґенералів, але не їх мотиви," кажуть далі Аліянти. Цим Аліянти мимоходом признають, що на їх думку ґенерали справді бунтувалися проти Гітлєра, та відкидають думку, що бунт це Гітлєрова провокація для „чистки" своїх противників з найвищого командування німецької армії. Можливо, що коли Аліянти так кажуть, вони мають на це докази. Під розумним поглядом, котрий Аліянти похваляють, треба розуміти переконання, що Німеччина війни вже виграти не зможе, переконання, що стало вихідною точкою бунтарів проти Гітлєра. Під мотивом ґенералів, якого Аліянти не можуть похвалити, треба розуміти бажання цих ґенералів здачею в цей час врятувати німецьку армію для майбутнього, заховати її цілу для нової, третьої світової війни. Отже Аліянти дають цим Німеччині до пізнання, що вони розуміються на скритих намірах ґенералів та що закінчити війну з Аліянтами Німеччина може тільки так, щоби Аліянти були певні, що третя світова війна буде неможлива, очевидно на стільки їй запобігти в людських силах можливо.

Аліянти наконець підчеркують, що такий рух [illegible] мусить мати попертя широких народних мас. Як відомо, покищо такого широкого руху в Німеччині не видно. Бунту ґенералів маси не піддержали, гейби ті маси були так байдужні до політичної акції, що навіть революцію полишили „вищим верствам". Одного можна би ждати навіть від таких заголюканих і притуплених мас, а це, що бунт німецьких ґенералів покаже їм, що провід армії зневірився в можливість німецької перемоги. Це є ясно всякому, та чи пробється ця думка через грубу поволоку німецького мозку, котрим його оточили німецькі вчителі, які вбивали масам у голову сліпу віру в подавані згори науки, навіть у це можна сумніватися. Тепер націстичні радія й ґазети почнуть знову з усіх сторін голюкати на німця: „На ту справу треба ось так дивитися!" й тепер німець певно буде вірити далі в подані йому брехні. Прийдеться відай Аліянтам довго бити по спині, поки німецька голова зрозуміє, що Німеччина слабша, що Аліянти дужчі. Як видно зо заяв аліянтських провідників, Аліянти від німецьких мас таких річей, як думання й бунту навіть проти найгірших провідників, не ждуть. Вони розраховують на довгу війну, хоча вони певні, що сварка в німецькій верхівці мусить приспішити аліянтську перемогу.

СТРАТЕҐІЯ ДВОХ ПАРТІЙ

З хвилею як скінчилася краєва конвенція другої великої американської партії й проголошено ймена її кандидатів на уряди президента й віцепрезидента Злучених Держав, не осталося вже нерозвязаними багато загадок щодо головних напрямних, якими задумує йти кожна з тих партій, аби добути собі перемогу при виборах цеї осени.

З обох тих конвенцій можемо робити зовсім певний висновок, що кожна велика партія задумує йти „золотою серединою", сподіваючися в цей спосіб приєднати собі середні, незалежні голоси, що ваґаються між одною а другою партією та що звичайно вирішують перемогу для одної чи другої партії.

Вирікаючися дотеперішнього віцепрезидента Генрія Волеса та заступаючи його сенатором Гарім С. Труменом, Демократична Партія зробила явний і виразний жест для приєднання для себе більше консервативних кругів, які були поражені активним інтернаціоналізмом Волеса в міждержавних взаєминах.

Републиканська Партія теж, так у своїх програмових заявах, званих „плятформою", як і в висказах відповідальних партійних речників, старалася запевнити консервативні круги, без яких партія не змогла би добитися переваги в східних і західних стейтах.

Про майбутню „лінію атаки", якої будеться держати в майбутньому Демократична Партія, свідчить її виречення Волеса. Про майбутню лінію атаки Републиканської Партії свідчить її обережні вискази в заграничних справах.

Далі Демократична Партія не оставляє найменшого сумніву, що в наближаючійся виборчій кампанії вона буде старатися промовити до старого американського клича, практикованого при національних грах: „Не викидайте доброго грача серед гри". Демократична Партія видимо думає показати народови не стільки кандидата на президента, кільки начального команданта збройних сил, що весь час присвячує веденню війни. Президент Рузвелт потверджує по сутті цю напрямну передвиборчої політики Демократичної Партії своєю промовою про прийняття кандидатури. Передусім він вигolосив цю промову з фльотної бази на побережжю Тихого океану, де він був занятий виконуючи свої конституційні обовязки, звязані з війною. Далі він сказав, що він не думає вести передвиборчої кампанії в звичайнім розумінню слова, та заповів, що він обмежиться до поправок своїх противників.

Звісно, того роду кампанія ставить Републиканську Партію в невигідне положення. Президент Рузвелт буде могти збивати собі виборчий капітал з різних подій у війні й світовій політиці. Він буде могти викликати різні події, які будуть корисні йому при голосуванню в осени. Републиканський кандидат пробував запобігти цього роду можливости, заявляючи згори, що ведення війни повинно бути поза обсягом виборчої кампанії. Одначе, щоби добитися до цього, на це самі слова не вистарчають.

Як видно зо заяв головачів Демократичної партії та зо заяв президента Рузвелта, Демократична Партія задумує спертися підчас виборчої кампанії на досягнення уряду, що вийшов з цеї партії, за останніх 12 літ. Спираючися на цей рекорд, Демократична Партія обіцює перевести потрійну програму: повести війну до переможного кінця; злучитися з іншими державами в орґанізації за заведення й удержання мира, орґанізації, яка мала би право вжити сили, якщо цього показалася би потреба; та розбудувати домашню господарку по війні, в котрій люди мали би заняття й могли би удержати вищий рівень життєвої стопи.

У цій останній точці, себто щодо програми майбутнього, між двома партіями суттєвої різниці нема. Одначе Републиканська Партія не хотіла би зобовязувати Злучених Держав до участи в міждержавній орґанізації, яка мала би право вживати сили; на всякий випадок Републиканська Партія не пішла би в цьому зглядi так далеко, як Демократична. Як далеко готова Републиканська Партія йти, не відомо, бо провідники тої партії не допустили до дискусії в цій справі на конвенції, боячися видно виявляти поважні ізоляційні течії в партії.

Републиканська Партія заповіла кампанію проти „старих людей" та кладення натиску на молодь. На цей арґумент Демократична Партія відповідає старим арґументом „вік проти досвіду": мовляв, представник Демократичної Партії може бути старий, але він має досвід, він дозрілий політик.

Обі партії теж пробують зискати на свій бік як найбільше голосів людей, що служать у війську, та як найбільше число жінок. Републиканська Партія думає видно робити Демократичній закиди за „Ню Діл", за її звязки з лівими робітничими кругами й економічними групами, з південними демократами й місцевими босами. Зате Демократична Партія буде говорити про консервативність Републиканської Партії, закидувати їй заскорузлість, ізоляціонізм, непримирну ненависть до Рузвелта.

Осінні вибори покажуть, на стільки такі арґументи промовлять до серць і умов великої маси виборців.

Підготовка міст до післявоєнної доби

Кількома наворотами писали ми про це, як уряд, стейти, громадянство й різні фінансові встанови приготовляються до стрічи післявоєнної доби, щоб недопустити до крізи, яка може грозити краєви, колиб так нагло покінчилася війна, а край не був підготований до переміни господарського стану. Зчерги варт приглянутися, яка є акція американських міст, щоб бути готовими на всякий випадок. Місто це важна одиниця в громадянській господарці і ця одиниця в першу чергу може прийти з допомогою населенню на випадок потреби. Не диво, що управи міст, їх бизнесові орґанізації, різні ґрупи охотників, ба навіть і церкви мобілізують свої сили, щоб прийти з допомогою, кому треба. Кожне місто має свої окремі завдання й тому нема одноцільного пляну для всіх міст, а кожне зокрема виробляє плян для себе.

Для допомоги у плянуванню служить містам конґресовий Комітет для Післявоєнної Економічної Політики й Плянування. Цей комітет робить свої досліди над плянами міст для післявоєнної господарки, висилає квестіонарі, дає від себе суґґестії, а зокрема запитує про фінансову спроможність міст здійснити їхні проєкти.

На підставі відповідей на такі квестіонарі можна бачити, як далекосягла є господарка міст і як їх уряди приготовляються переводити розбудовчі проєкти в післявоєннім часі.

Американці українського роду живуть в більшій частині по містах і тому беруть участь у виконуванню розбудовчих плянів. Це теж значить, що вони опирають своє життя й своє існування та дорбобут на таких проєктах та їх розбудові. З цих причин в нашім часописі будемо старатися час від часу подавати вісти про розбудову й стан хоч деяких більших міст, у яких наші читачі чи наші громадяни можуть бути заінтересовані. В деяких випадках це може бути вказівкою, як приноровитися до післявоєнних відносин.

Місто Вашинґтон.

Як взірець згадаємо в першу чергу столицю Америки, місто Вашинґтон, хоч там наших людей є обмаль. Одначе тому,щ о це столиця і нею інтересується кожен громадянин Злучених Держав, треба надіятися, що й наші люди найдуть для себе щось цікавого у згадці про її господарство.

Вашинґтон це місто, що безупину росте, чи це кріза, чи мир, чи війна. Деякі урядовці висловлюють побоювання, що небагато жителів останеться у Вашинґтоні після війни, але це лише вияв непевности. На ділі столиця мусить мати якесь населення і мусить бути готова на наглі переміни.

Населення Дистрикту Коломбії, в котрому лежить місто, а також і сусідних повітів у стейті Вирджінія й Мериленд, у яких находяться мешкальні доми вашинґтонських урядовців, досягнуло в 1937 р. числа 885,000. Після нападу Гітлєра на Польщу аж до нападу японців на Перл Гарбор це населення зросло до міліона людей, перед роком воно зросло до 1,280,000, а тепер упало до 1,200,000.

Головний промисл Вашинґтону.

Велитенським „підприємством" у Вашинґтоні є... урядова служба. Яка третина працівників, занятих при федеральнім уряді, може нагло забратися з міста. Вчасі найвищого розвитку воєнної активности, отже перед роком, було в Вашинґтоні яких 280,000 бюрових робітників. Це число може впасти до 180,000 і нижче не піде. Отже виринає питання, як можна втримати тут населення?

На це відповідають так: Сама столиця й її околиця мусить бути перебудована. До столиці прибувають безупину туристи й відбуваються численні конвенції. Уже в передвоєнних часах цей рух приносив яких $50,000,000 річно. Після війни цей рух зросте, прихід збільшиться. Різні установи працюють над тим, щоб до Вашинґтону на оглядини приїздили цілі кляси студентів з вищих шкіл для науки історії та для заспокоєння цікавости.

З приїздом туристів мусить рости бизнес, голвно такий, який служить для їх обслуги. А до обслуги належать теж автобуси, телефони, залізничі підприємства, побіч готелів, мешкальних домів, кімнат до винайму. Інтересне довідатися, що після першої світової війни число урядовців дуже зменшилося, а число населення таки зросло. Прикладом хай послужить факт, що цензус між 1920 і 1930 р. виказує упадок числа федеральних урядовців на 22%, а водночас зріст населення на 11%.

Тому, що діяльність уряду Злучених Держав росте, заходить потреба приміщення урядових бюр. Федеральний уряд будує безнастанно нові доми, люди заняті при будові потребують мешкань, вони заробляють добрі гроші, собі будують доми і так у безконечність. Місто росте, дає працю новим робітникам.

У Вашинґтоні вже заходить конечність розбудовувати робітничі доми, як і по інших великих містах. Місто мусить дбати про зріст перевозових засобів з одного кінця на другий. Треба подбати про широкі й вигідні переїзні шляхи для потреб самих мешканців а також і про швидкий переїзд туристів, що їдуть з різних кінців великої держави, переїздять через столицю й женуть в інші стейти. Конструкція доріг є щоденним питанням. Так як назріває питання, котрі то урядові будинки треба повалити, щоб не перешкаджали швидкому полученню міських дільниць.

Хто мав нагоду бути у Вашинґтоні тепер, міг завважати будову Пентаґону для приміщення воєнного департаменту. Опісля прийде черга на приміщення бюр маринарки. Отже це значить теж, що теперішні будинки для цих установ мусять бути знищені. Валення старих і будова нових домів це рух, який є признакою життя, розбудови й розросту. Це так у Вашинґтоні. В інших містах може бути інакше.

Лапка для жінки.

Перший сусід: Алеж ви обіцяли прийти точно на розмову; мені дивно, що ви спізнилися.

Другий сусід: — Дуже перепрошую, але я мусів уставити в кухні лапку для моєї жінки.

Перший сусід: — Так довго з вами живу й досі не знав, що хтось баламутить вам жінку. Прецінь, на кого то ви наставляли лапку?

Другий сусід: — Алеж це лапка на миші, яку я наставив на прохання жінки.

ОЛ. ЛУГОВИЙ. Права автора застережені.

В КІҐТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ
У двох частинах
(Перший том трильоґії „Огнем і Кровю")

18)

Пугачов проголосив себе царем Петром Третим... Та донець не може вбити, скажім — коня, — це тяжкий гріх у його переконанню. Донці не пропускали служби в церкві, кожного року сповідалися, не станутъ їсти скоромного в піст — хоч би їх примушувано. Та колиб котрому з них прийшлося стерегти свого арештованого батька, а той батько втікав би, він міг би його застрілити. Це його обовязок супроти царя і віри православної, бож ворог царя є ворогом Бога...

Поміж селянами і донцями зразуж установилися добрі відносини. Козаки, після взаємних розпитів, звідки, куди їде, чи жонатий, — цікавилися причиною суму Деґтеренка. Колий той щиро розповів — молодші добродушно сміялися:

— Пусте! — казали. — Жінки проживуть і без нас. Не сумуй, з нас бери приклад, брате... Тиж молодий!

— Щож тут за сміх? — обставали за Деґтеренком старші. — Що чоловік дітьми журиться?

— А чому ми не журимося? Журба не поможе. Тай жінок чорт не вхопить, коби ми вийшли ціло. А зрештою, і нам прийдеться тільки раз вмирати.

— Добре нам казати! Землі подостатком маємо, без найманих робітників не обходимося. Селяни що інше. Не до сміху, коли дітям їсти нема чого. Тай до служби тяжко привикати. Козак змаленьку вчиться, та й то тяжко їхати Бог зна куда.

— А, ви дідугани! Вам на печі тільки сидіти та боки вигрівати. А нам хоч за море... Скрізь можемо жити.

В сусідному ваґоні заграли на гармонії й кількох молодших пустилися вприсядки. Обозні, забувши і родини і війну, обступили танцюристів, підбадьоруючи їх викриками і свистом, притупували й собі ногами. Заняті танцюристами не чули, як надійшов паротяг. Схаменулися тоді, коли паротяг чіпляючи ваґони пхнув так, що вони трохи не попадали. Трубач затрубів сиґнал сідати. За кілька хвиль потяг рушив повільно, прискорюючи з кожним ментом хід. Наздоґін бігли спізнені, вскакували в перший ліпший ваґон і ще звідти вимахували шапками зістаючим. На прощання — заграли модний вальс — „На сопках Манджурії". Сумна мельодія навівала такий же настрій на відїзджаючих і на зістаючих. Сміх і розмови замовкли, запанувало пригноблення. Десь в тайниках мозку ворушилося питання: чи доведеться вернутися з того страшного, невідомого заходу? Всі сумно похнюпилися. Тільки поїзд байдуже вистукував колесами в такт вальсу, міняючи такт на стрілках:

— Так-так-так... так-так-так... так-так-так... так було, так буде... так було, так буде.., Сапав і стогнав, видмухував клуби чорного диму, з синами тихого Дону прямуючи на захід, де сціпилися уже у борні двоголові крилаті чорні потвори...

VI.

До бійки трьох орлів у перших же днях прилучився французький півень. Але птах цей не високо літає, то й відчув перший силу кіґтів німецького орла. В кілька днів по проголошенню війни, німецька армія, нарушивши невтральність Люксембурґу і Бельґії, чим поставила їх в ряди своїх противників, зявилася в околицях Парижу. За Бельґією обстанув британійський лев, розганявся до скоку. А тимчасом німці обома крилами присунулися далеко на захід, взявши французьку столицю у кліщі. Простір не більш пів сотки кільометрів розділював крила німецької армії. Уряд Франції виїхав у Бордо, звідтам наказував боронити столицю до останньої можливости. В той же час, головнокомандуючий, маршал Жофр, видав наказ столицю залишити. Уряд і головна команда потратили голови і командант на скоро зорґанізованої двіста тисячної ґрупи оборони Парижу, ґенерал Ґалієні, не знав коло слухати. Ще через день-два крила німецької армії зійшлися би, повторилисяб Седан і Мец з 1871. року, а тим самим війна на заході закінчилась би. Розгромивши Францію, Німеччина від анґлійських островів держалаб сильну заслону, а всіми силами швидко упоралисяб з Росією. Тільки доля судила інакше.

На сході центральні держави так само досягли успіхів. Австрійська армія по цілому фронті перейшла на російську територію; місцями загналася у глиб російської імперії на пів сотки кільоментрів, занявши ряд міст. Німецька армія ще за кілька годин перед проголошенням війни перейшла російський кордон й захопила ґуберніяльне місто Каліш. Кількадневним маршем форсувала ріку Варту й посунулася до Висли, безпосередньо загрозивши Варшаві і ряду надвислянських укріплень. Тут настав перелом.

На рятунок союзників Росія, не скінчивши навіть мобілізації, розпочала наступ по всьому двох тисяч верстному фронті. Головна команда придавала величезне значіння наступови на Східню Прусію, щоб тим стягнути на себе частину німецьких корпусів з Франції і Бельґії. В прибалтійських і північно-польських ґуберніях сконцентровано дві кращі армі Рененкампфа і Самсонова. Наступаючи під прямим кутом на захід і північ, армії ввійшли в район озер. Упоєні першими перемогами команданти армій перли військa вперед. На закріплення, або хоч докладний розвід запілля не подумали. Штаби армій перейшли на німецьку територію в Йоганбурґ і Сольдав, безпосередньо за смугою фронту. Звязок зо штабом фронту перервано; не наладнано звязок і поміж частинами через непомірну рухливість штабів. Всі, від рядового до найвищого команданта нерозважно сунули вперед, опановані „шапко-закидательним" настроєм. І самопевність ту негайно покарано...

Російські армії загрожували обходом Кенігсберґови і Торнови. Німецький головнокомандуючий фон Пратвиц видав наказ відходити на р. Вислу, а тиловим частинам і тяжкій артилєрії на ріку Шпре у район Берліна. Занепокоєний російськими успіхами кайзер стягнув три корпуси з французького фонту. На місце Притвица призначено Гінденбурґа. Вже на третій день по прибуттю з Франції корпусів німецька армія перейшла у контрнаступ, а ще через день російські війська панічно відходили. Брак звязку, незнання терену і нескоординованість дій — поставили російську армію в катастрофічне становище.

(Дальше буде).

З Домашнього Фронту

Поміч жінкам американських вояків.

Голова Діточого Бюра при Департаменті Праці, Катерін Ф. Ленрут, заявила, що в наступних дванадцяти місяцях пів міліона жінок і дітей вояків діставатимуть від Дядька Сема допомогу. Конгрес ухвалив на це 42,800,000 долярів, і коли мати і дитина вояка найдеться в потребі, то може дістати поміч.

Пані Ленрут сказала, що як в березні 1943 року уведено в життя допомогову програму наглої потреби для жінок і дітей американських вояків, то до травня цього року, 355,000 матерей і дітей дістали від Дядька Сема поміч.

На основі згаданої допомогової програми, право на поміч мають жінки і діти кадетів військової авіяції і родини чотирьох найвище плачених ранг вояків, які служать в армії, воєнній фльоті, маринарськім корпусі і в прибережній сторожі.

Згадану суму грошей розділено між стейтові установи публичного здоровля з тою умовою, що коли жінки вояків найдуться в пологах, то їм належить негайно дати поміч.

На основі згаданої допомогової програми, право на поміч мають жінки і діти кадетів військової авіяції і родини чотирьох найнижче плачених ранг вояків, які служать в армії, воєнній фльоті, маринарськім корпусі і в прибережній сторожі.

Згадану суму грошей розділено між стейтові установи публичного здоровля з тою умовою, що коли жінки вояків найдуться в пологах, то їм належить негайно дати поміч. Жінки вояків мають право на поміч не лиш вчасі породів, але їм належиться лікарська поміч в часі вагітности і шість місяців по породах. Дітям належиться поміч цілий перший рік життя.

Будуть образовувати запас пайкуваних черевиків.

Бюро Контролі Цін зробило заяву, що всі продавці, розповжувачі і фабриканти черевиків, що підлягають пайкуванню, повинні на 31. липня обрахувати запас пайкуваних черевиків і скількість пайкових значків.

Деталі про обчислювання запасів пайкуваних черевиків будуть подані пізніше, каже БКЦ. Форми на котрих буде треба подати інформації про запас пайкуваних черевиків, будуть вислані в сім торгівлям обуви.

Цього року вироблять ще 128,175 холодільників.

Рада Воєнної Продукції заявила, що 21 фабрики виробу холодільників дістали дозвіл випродукувати в останнім кварталі цього року 128,175 холодільників.

Видають цертифікати на купно вантажних троків.

Від 5. липня видаються цертифікати на купно нових вантажних троків. Цертифікати видає Офіс Оборонної Транспортації. Почавши цього місяця, пайкування моторових возів переходить в руки Офісу Оборонної Транспортації.

В червні вироблено в Америці 8,049 літаків.

Рада Продукції Літаків заявила, що в червні цього року в Америці вироблено 8,049 літаків, цебто 9.5 процентів менше ніж в травні. Рада каже, що три фабрики, які продукують меншого типу літаки — не виконали своєї квоти, бо не могли. Інші фабрики сказали, що в червні є менший день праці, то вони також не могли виробити такого числа літаків, як виробили в травні.

Найбільше харчів Америка вислала Великій Британії і Совєтам.

Адміністратор Чужоземної Господарки, Лію Т. Кродей, зробив заяву про те, яку кількість харчів вислано з Америки народам Обєднаних Держав в перших пятьох місяцях цього року. Він говорить так: „Ми доставляємо Великій Британії майно 10 процентів того, що вона потребує. Англійці збільшили свою передвоєнну продукцію з 40 до 70 процентів домашніх потреб, а 20 процентів потрібних їм річей дістають з своїх доміній і кольоній та прихильних їм держав. Щодо Совєтського Союза, то справа мається цілком інакше. Всім відомо, що напавши на цю країну, ворог займив міліони акрів найбільш родючої землі і ми старалися послати до Совєтського Союзу харчі, щоби заступити їхню домашню продукцію.

„Достава на основі „ленд-лізу" чужим краям харчів не йшла тільки в одну сторону, бо треба знати, що 95 процент харчів для нашої армії на Полудневім і Північнім Тихім Океані доставляли Австралія і Нова Зеляндія. Цього року Австралія доставила нам 1,500,000,000 фунтів харчів, а Нова Зеляндія також збільшила доставу потрібних нам річей. Англія також помагає харчувати американську армію за океаном і доставляє нам около 20 процентів потрібних там для нашого війська харчів".

Максимальна ціна на кавуни.

Бюро Контролі Цін оприлюднило заяву, що перший раз встановляється максимальну ціну на кавуни, і то на всі крім так званого „вотер-мелон". На дрібному ринку кавуни будуть продаватися по місцевим цінам. В кожній місцевости кавуни будуть однако назначені, каже БКЦ, але з огляду на те, що не всюди є однакі кошта достави, то й ціна за фунт кавуна буде різна.

Назагал ціна на кавуни буде цього року менша ніж минулого, іто у всіх стейтах. Максимальна ціна на різного роду кавуни буде така:

„Канталупи" будуть продаватися по 9.1 цента за фунт, „гонібóлс" по 9.8, „гонедю" по 11.1, „пержен" по 12.1, „касаба" по 9.8, „креншо" по 11.8.

Всі інші роди кавунів, крім „вотер-мелона", будуть продаватися на дрібному ринку по 9.8 цента за фунт.

ЛЕТ МИЛОСЕРДЯ.—Вояки Семої Повітряної Сили Армії помагають перенести свого раненого товариша з американського військового амбулянсу на евакуаційний літак, на летунськім майдані на острові Сайпані, на Маріянас. Його повезуть 3,500 миль понад воду до шпиталя на Гаваях.

Що буде з еміграцією після війни

Поміж питаннями щодо післявоєнного ладу у світі вже тепер починає виринати справа допущення чи недопущення нових імігрантів до Злучених Держав після того, як буде підписаний мир. З розсіяних у пресі та у конгресових протоколах думок виходить, що над цим питанням будуть вестись гарячі дебати. Вже тепер помітно протилежні думки, які, з ходом часу, коли питання стане більш актуальне, зударяться зі собою дуже різко й сильно. Не пересуджуючи справи, котра думка переможе, вже тепер можна з певністю сказати, що у результаті такої сутички теперішні іміграційні закони підляжуть зміні. Невідомо тільки в який бік.

Начальник бюра розслідів при Іміграційній і Натуралізаційній Службі, Е. П. Гочисон, зібрав у статті на тему післявоєнної іміграції головніші думки на цю тему, так, як вони виявились у дотеперішніх дискусіях на цю тему. Стаття була надрукована в журналі **Монтлі Ревю**, що то його видає згадана вище установа.

Е. П. Гочисон пригадує, що після останньої війни більше людей вертало з Америки до Европи, ніж приїздило відтіля сюди. Так було рік чи два. Та незабаром положення змінилось і в один час яких пять міліонів людей робили в Европі заходи, щоб переселитись в Америку. Це викликало переляк в деяких кругах американського громадянства, особливо серед членів робітничих організацій, і вислідом цього переляку були іміграційні обмеження та квотні закони з 1921 і 1924 року.

По цій війні положення буде інше. Квотні закони вже є в силі, як також є наладжений апарат, як їх переводити в життя. Через те заходи будуть іти в напрямку зміни тих законів. З одного боку буде домагання, щоб ці закони загострити, квоти зменшити та покасувати полегчі для деяких категорій імігрантів, що є тепер в силі. З другого боку будуть вимоги, щоб деяким групам влегчити приїзд до Америки, особливо воєнним сиротам чи декому з теперішніх союзників Америки. Аналізувати ті можливості на підставі дотеперішніх виявів, Е. П. Гочисон такі висновки:

Аргументи за обмеження, а то й цілковите замкнення іміграції будуть основуватись на домашніх обставинах. Прихильники такого обмеження будуть вказувати на потребу найти вперед працю для всіх ветеранів та для робітників, що будуть звільнені з чисто воєнних індустрій. Дуже можливо, що безпосередно по війні скріпиться течія, якої гаслом буде „Америка для Американців". Навіть короткий період післявоєнного безробіття скріпить так цю течію, як і згадане вище становище робітників і ветеранів.

За облегчення іміграції будуть гуманітарні аргументи: поміж жертвами терору, бездомним а зруйнованим війною, дітям-біженцям і т. п. Певно буде домагання облегчити положення в якому найдуться деякі теперішні союзники Америки. Не є виключене, що у мировому договорі Америці прийдеться взяти зобовязання відносно деяких груп майбутніх імігрантів. Можливо, що всі народи й держави зобовяжуться облегчити переселення, щоб тим робом зблизити держави й народи між собою.

На всякий спосіб, каже Е. П. Гочисон, справа післявоєнної іміграції до Америки буде предметом оживлених дебат і суперечок. Треба буде пильної і розсудливої уваги, щоб справедливо вирішити справу під огнем аргументів обидвох сторін. Економічне положення після війни відіграє при цьому важну ролю, як також і те, до якої міри воєнний наклін до міжнародної співпраці втримається в силі безпосередно після закінчення війни.

Загальна Рада — ФЛІС.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ДІТРОЙТ, МІШ.

На цілі Українського Конгресового Комітету.

На піврічнім зібранню відділу 292. У. Н. Союзу в неділю 9. липня після звіту з діловодства секретар спинився на обговоренню воєнного фонду та подав до відома членству, яку суму призбирано за 6 місяців. Він казав: „От бачите, громадяни, хоч лише частина з вас приходить на місячні зібрання правильно і ви складаєте дрібні жертви, які нікого не оскорбили, а яка гарна сума призбиралася на патріотичні цілі. Як би так усі члени дали тільки, що ви, то булоб 4 рази більше. Ви, громадяни щирі й свідомі і сповняєте обовязок по совісти, честь вам за те! Я вірю, що й решта членів піде за вашим добрим прикладом". При цім згадав за потреби Українського Конгресового Комітету.

Председник І. Форись представив обі благородні цілі і взивав членство, щоб по змозі складали жертви. Забрав слово слово радний У. Н. Союзу В. Дідик і представив, як стоїть справа з цілями У. Н. Комітету. „Коли наші вороги кидають сотки тисяч на те, щоб нас поневолити, то ми даймо нашому представництву поміч, щоб нас боронити" — оце були аргументи п. Дідика. Заговорили ще інж. І. Дячун і Йосиф Королюшин та ще дехто, а після того асигнували з каси $25, члени склали $35, разом $60, а передтим уже вислано $15.

Жертви зложили: П. Войтович $7, дрібними датками 2.35, підписаний додав .65, а по тім дали по $1: І. Столяр, І. Дячун, В. Дідик, І. Форись, А. Повшок, К. Михальчук, Т. Сисак, Катер. Качмар, П. Данчишин, І. Саврій, В. Сидор, А. Маланяк, П. Кіянчук, О. Старко, М. Савка, Я. Демчук, Т. Назарчук, М. Попович, С. Дульська, Т. Медвідь, П. Федик, І. Андрусевич, В. Сеньків, В. Лишак, М. Маланяк.

Збірка продовжується згідно з ухвалою до кінця року. Хто ще не зложив, хай зголоситься чи то на зборах, чи до секретаря. Панове, не кажім, що не можемо дати, бо Бог бачить, як у нас є. Я Вам бажаю, щоб Ви мали все так з чого давати, як тепер. Хто вже дав, тим спасибі.

П. Кізел, секр.

БОСТОН, МАСС.

Похорон першого члена нашого відділу.

Дня 26. червня б. р. наша громада похоронила першу нашу жертву світової війни, а нею є молоденький член нашого 238. відділу У. Н. С., Данило Дацко, син Ілії й Татіяни. Небіжчик ледви скінчив гайскул, а вже зголосився добровільно по скінченню 17 літ життя до летунської школи, до чого виказував спеціяльну спосібність і охоту. Після покінчення вишколу він опинився в стейті Тексасі, де мав покінчити курси летунства в місяцю липню. Та доля не судила йому діждатися цього свята, бо 21. червня, відлетівши зо своїм товаришем ледви 40 миль від летунського майдану, упав разом з літаком на землю й так оба погибли. Тіло небіжчика відослала військова команда на бажання батьків до Бостону 24. червня, тут перележав він у похоронним домі через неділю, де його відвідувала ціла наша громада й багато чужинців.

Похорон відбувся в понеділок 26. червня при великім здвизі народу з української церкви. Це був похорон на військовий лад. Вчасі похорону повнили почесну сторожу вояки, прислані командою воєнної маринарки з американським прапором, а відділ У. Н. С. прибув з українським прапором. Похоронний обряд відправив о. В. Каськів, а співав місцевий хор. Священик виголосив зворушливу проповідь, а потім військовий сурмач відтрубів останнє прощання („тап").

Домовину на білому каравані супроводили два автомобілі з квітами і вінками, а за домовиною їхало багато авт з жалібниками. На цвинтарі відправив священик останню молитву, почім щераз військова почесна сторожа відограла „тап" і дала сальву з крісів. Хай рідна американська земля буде пером бл. п. синови українського народу, що погиб передчасно, не діждавшися воювати за кращу долю людства. В. В. П.!

Н. Давискиба.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

КУТОК МОВИ.

Куток Мови у „Свободі" зачинає зацікавлювати вже ширший загал. Так, що про це зайшла розмова в моїй крамниці. Один каже: „Поверхниці" на оверговзи, добре слово. Другий каже: „А чому не „верхниці"? Пощо ще треба „по"? Жінки мають своє слово „Спідниця" без „по" і без „під", то нащо мущинам додатків? Хай буде таки просто „Верхниці". Як Ви думаєте, Пане Редактор?

М. Сурмач, Ню Йорк, Н. Й.

(Від редакції: Слово „верхниця" значить тільки, що вершок, горішня частина. Воно звязане із словом верх; дальше верхник або верхняк (горішній камінь у жорен або в млині); також: їхати верхом (на кони), а від цього йде „вершник", тобто їздець на кони.

Коли взяти ціле вбрання, тоді „верхниця" скорше відсуває горішню частину вбрання, а **„спідниця"** долішну частину. Тимчасом нам бажалобся придумати таке слово, яке відразу в нас викликає уяву чогось що одівається „поверх всего" („овер ол") а не чогось, що його одівається вище іншого. Тому наш вибір і впав на готове вже гуцульське слово, яке якраз має це значіння. Звісно, це тільки наша сугестія. Можливо, що хтось упаде на зовсім інакше слово, яке й означить, що треба, і легко та загально приймається. Незле було би при видумуванню нового слова якраз звернути свою думку й уяву кудись набік від уже поданого слова.).

Що писала „Свобода" тому 30 років?

16. липня 1944.

ВОЄННІ ПРИГОТУВАННЯ АВСТРІЇ Й СЕРБІЇ.

Після замордування австрійського престолонаслідника Франца Фердинанда і його жінки Софії сербським заговірником Гаврилом Прінціпом слідні гарячкові приготування до війни по обох боках. Звідомлення з Парижу вказують, що Австрія стягає над сербську границю великі війська, Сербія теж збирає свої війська на австрійській границі.

УКРАЇНЦІ ЖЕРТВАМИ КАТАСТРОФИ В АЛБЕРТІ (в Канаді)

Дня 19. червня 1914. наступив вибух у копальні в Гилкрест у провінції Алберта в Канаді. На 200 погибших було 36 українців. Між ними 7 походило з повіту Снятин, 18 з повіту Сокаль, з Галичини. З буковинських повітів походило 3 небіжчиків з черновецького і 8 з повіту Заставна.

АНГЛІЙСЬКА КНИЖКА ПРО УКРАЇНУ.

Звертаємо увагу на поклик Просвітної Комісії у „Свободі" про споваджeння на розпродаж книжки про Україну, написану в англійській мові. Написав її англійський письменник з Лондону Джордж Рафалович, котрий підписується теж прибраним іменем Бедвин Сендс. Книжка коштує $1. Джордж Рафалович відбув недавно подорож по Україні і приготовляє другу книжку про Україну.

УКРАЇНСЬКА СИЛА З ПОКЛОНОМ ТАРАСОВИ.

День 28. червня 1914. р. надовго остане в памяти українського народу. Це був день, в котрім столиця галицької України, місто Львів, віджило бодай на одну добу давним життям, тим життям, що кипіло у Львові ще за часів українських князів. У цей день зїхалися до Львова тисячами сини й доньки України навіть із найдальших закутин. Були там люди із долів і з гір, з Покуття і з Лемків, від Бойків і від Гуцулів, з Галичини, з Буковини і з України під Росією, а навіть і зза моря — з Америки. Не було лише представників Угорської України, бо та частина нашої батьківщини ще спить. Зате наспіли письма звідти до Здвигового Комітету.

Це було ювилейне свято з нагоди 100-ліття народин кобзаря України, Тараса Шевченка. Воно було поділене на три частини: На концерт у Спортовій Палаті при Зеленій вулиці в суботу 27. червня; на похід у неділю вулицями міста Львова, в якому взяли участь 12,303 зорганізованих Січей і Соколів в одностроях; дальше відбулися рухові вправи в Українськім Городі. Ввечір відбувся комерс в Спортовій Палаті.

Враження з Вильна

Писане у вагоні.

Місто дзвонів.

Коли прибуваєте до Вильна і покидаючи касарняний будинок залізничого двірця, виходите на пусту й нецікаву вул. Колійову — майже не бачите міста. Якщо ви приїхали раньом у свято, почуєте відразу десятки дзвонів із стрілистих виленських дзвіниць, що витатимуть Вас при вході до міста. Само місто зачинається вже біля двірця. Треба тільки зійти вуличкою вниз і ось, ви вже в самому серці Вильна, жидівській, гамірній, тісній, крикливій дільниці, що пахне оселедцями, кричить сорокатими жидівськими крамничними вивісками — це похмуре ґетто.

Ґетто замкнулося в собі.

Ні одно місто в Польщі не пригадує так... Єрусалиму, як саме Вильно. Крамниці, кавярні, фризієри, молочарні, склади, варстати, цукорні, кіоски — все жидівське. І написи, всюди написи, море написів у жарґоні.

Підходжу до першого кіоску на розі. В будці худерляве жидення. Питаю по польськи:

— Є варшавські ґазети?

Нема відповіди.

— Прошу найновіші польські часописи, що виходять у Вильні.

Жидок мовчить. Питаю жарґоном.

— Чи ви не тримаєте нежидівських ґазет?

Жидок вискакує зза дощок кіоску і пристрасно розказує мені про бойкот жидами нежидівських видань, переходить на останні місцеві студентські ексцеси і широко оповідає про кривди жидівського народу.

Питаю за дорогу у місто. Йдучи крутими жидівськими вуличками, оглядаюсь за якоюсь християнською каварнею. Входжу до одної, що не має жидівських написів. Прошу каву. І тут подає жидівка, хоч на стіні висить свята ікона. Дивне місто.

„Бялорусінуф ту нема!"

Вильно має дві неперісічні мистецькі прикмети: чудове положення та оригінальну архітектуру. Крім цього визначається типовим для північно-східних міст, так сказатиб, базарним настроєм і назагал дешевими цінами. Особливість того, віддаленого від державного центру, запхнутого поміж дві ворожі держави, міста, що віддихає останками величної традиції — його білокамінні катедри, костели з гострими вежами і корона святого виленського городу — Гостра Брама, де панує вічна тиша, де люди повзають навколішки перед сумним обличчям Остробрамської Богоматери. У виленських святинях, що стоять поруч себе без огляду на різниці віроісповідань, панує мертва тиша. Зате, коли вийти почерез манастирську дільницю на торговельну вул. Завальну — попадаєте у сам крутіж місцевого купецького життя.

Помічаю цікаве явище: у найрухливішому пункті міста кидається в очі дивна лінивість тутешніх людей. Збільшують її каблучасті хомути при дугастих білоруських возиках. Пробую відшукати домівки білоруських закритих установ і тому кидаю першому стрічному на розі поліціянтові безцеремонне питання в лице:

— Вибачте, де міститься домівка редакції „Білоруської Криниці"?

Відповідає мені зливований погляд, підзорливо звужене око і терпко кинене слово:

— Замкненте. Бялорусінуф ту вогуле нема!

Отже — **нема білорусинів.** Нема народу, нема його в місті, куди щодня спішать його селяни на маленьких дугастих возиках продавати дрова й торгуватися з жидами за кожний, чорною працею видобутий гріш. Неправда! Білорусини є у Вильні, бачите їх на кожній вулиці.

Другою особою, яку я спитав про білоруські установи був типовий білоруський дядько у білому кожусі. Почувши білоруське питання, зняв шапку і мовби не до нього казали відповів:

— Не вім, муй паночку, я не тутешні.

Трете питання поставлене „тутешньому", першому з берега жидкові, що мов навіжений захвалював барвисте наруччя дешевеньких краваток. Жидок глянув на мене, відтягнув на сторону, а відтак пояснив: „Підіть, пане, направо, на розі Остробрамської та Гетьманської зайдете до білоруської книгарні, а там поспитаєте, що вам треба"...

І там сконфісковані календарі.

Єдина білоруська книгарня-крамничка не має назверх найменшого напису у білоруській мові. У середині завішеній портретами визначних представників держави, ледви де не доглянете білоруську, соромливо прикриту газету. Рормовляю із власником книгарні д-ром Станкевичем, одним з найактивніших білоруських національних діячів, що втративши посаду, не посоромився станути за крамничну лавку.

— Бачу, продаєте календарі, добре йдуть?

— Йшлиб і підуть, але несподівана конфіската загальмувала весь рух.

— Якто, сконфіскували вам, оці відривні календарі? — питаю оглядаючи напів польські стінні календарці.

— Сконфіскували, потім суд конфіскату відкинув, але люди налякались... булоб зле, якби не наші ґімназисти.

Д-р Станкевич усміхається, видаючи решту малому хлопчині у ґімназійному однострої, що з повагою завиває свіжо куплені зшитки у папір.

За пів години мого побуту у цій дивній книгарні бачив я кільканацять тих дітей, хлопців і дівчат. Усі вони (учні найнижчих кляс), їдучи на свята, повезли у свої села білоруські календарі, продавати їх між своїми людьми — тепер приносять гроші, чемно полагоджують рахунки і відходять. „Бивайте" — кажуть відходячи з тісної книгарняної кімнатки, щоб дати місце іншим, що совісно сповняють свій обовязок. Є щось зворушливе у цій тихій акції білоруської дітвори з єдиної білоруської ґімназії.

„Замкнути, щоб не було шкоди для держави!"

Білоруське громадянство пережило за останні два місяці багато прикрих днів. Ревізії, арешти, опечатання. Не було майже ніодної установи, ні одного видатнішого громадського діяча, де не переведено би ревізії. Але найболючішим ударом для білоруського народу було несподіване припинення діяльности Біл. Інституту Господарки й Культури та Т-ва Білоруської Школи, яким закидали комуністичні впливи.

Громадянська опінія збентежена та здезорієнтована. Орґанізаційне життя завмерло. З цілої детеперішньої національної преси, що в останні часи так буйно починала розвиватись — залишилось лише кілька видань на чолі з радикальним „Беларускім Фронтом" і „Родним Краем". Білорусь переживає тепер хвилю загального пригноблення. Духовенство безуспішно бореться за єдину церкву у Вильні. А тимчасом зпоза червоного кордону крадькома повзе ворожа, отруйна пропаґанда й сотні темних дітей темного народу втолочує в тюремні коридори.

„Слава братам-українцям!"

Коли відїзджаю з цього міста, де історія поплутала стільки різноманітних національних та расових проблем, западає темна морозна ніч. Зі сходу надлітає засніжений нордкурієр з Риги.

Простягаю востаннє руку громаді білоруських студентів, які принагідно стали моїми стрічними знайомими після симпатичної візити в Білоруському Студ. Союзі. Бажаю їм повного успіху в їх активній праці над збіркою вільно-відних фондів для бідного, нужденно бідного білоруського студентства.

Стискають простягнену руку по черзі і всі просять завезти їх щиру подяку цілому українському братньому громадянству, що у час їх лихоліття не забуло підтримати свого меншого побратима — білоруський нарід, якого ніщо вже не всилі спинити на шляху до повного національного відродження.

Передавши цей привіт представників молодої ґенерації братнього білоруського народу загалові українського громадянства — не можу не передати ще одного радісного спостереження.

Таке враження виніс я з Вильна, міста, що стануло на межі кількох культур і рас, міста — яке полонило експансивну тугу кількох народів, сорокатого сучасного міста церков, жидів і одної білоруської крамниці.

Роман Гучванович,

(„Діло", Львів, 20. лютого 1937).

ПОЛЯКИ ЖАДАЮТЬ СХІДНОЇ ПРУСІЇ

ЛОНДОН. (ОНА) — Чим ближче Червона Армія підступає до границі Східної Прусії, тим більше польський уряд в Лондоні непокоїться. Поляки щойно видали пропаґандивну брошурку, в якій доводять, що коли Червона Армія забере Східну Прусію, то повинна їм її віддати. Поляки кажуть, що це колись була польська земля, але німці її завоювали і скольонізували. Поляки свідомі того, що Східна Прусія тепер заселена німцями, але коли дивитися на Східну Прусію з боку польської великодержави, то вона становить ґеоґрафічну й економічну інтеґральну одиницю. Східна Прусія є Польщі дуже потрібна і повинна бути їй віддана без ніякої церемонії.

Маючи в своїм посіданні Східну Прусію, поляки впевняють, вони мали би нагоду розбудувати великий промисл і морську торговлю та зробити Польщу багатою державою. Вони гадають що їм це вдасться, бо Сталін вже кількома опадами заявляв, що він хоче бачити Польщу сильною демократичною державою і, що як прийде до упорядкування границь, то він не буде виступати проти анексування Східної Прусії до Польщі.

Проміняла красу за спання.

У спальнім вагоні на залізничім поїзді спить у горішньому переділі жінка, а на долі сперечаються два пяні подорожні. Жінка збудилася й просить, щоб вони втихомирилися, або вийшли до клюбового переділу.

— Ходіть з нами, молода красуне! Ми доти не заберемося, доки ви не підете з нами до клюбового переділу.

Розлючена жінка дзвонить на портера. Розповідає йому свої клопоти й просить забрати пяних з переділу. Каже другий пяний до портера:

— Алеж це молода красуня й ми хочемо з нею забавитися!

Відповідає портер: — Алеж це ні красуня ні молода; От перемучена старушка, що хоче спати, а не бавитися.

Пяні забралися, жінка виспалася, а рано оправдується портер перед жінкою:

— Я думав, що ви радше проміняєте красу за спання й тому вибачтте, що я вас оклеветав.

ТАРЗАН, ч. 1010 Менажерийний корабель.

На другий день, похід прийшов до моря, де до скали був причеплений старий корабель.

Незадовго корабельні журавлі стали спускати в корабель клітки зо звірами.

Тарзан боявся, що його шанси звільнити звірята пропадали.

Накінець причеплено шнури до його клітки, аби її підняти.